

Makale Künyesi / Citation: Canan, U. T. (2024). Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphorası Tipolojik Değişimi, SRMKA 6, 252-274.

SİDE LİMAN GÜMRÜK YAPISI KİLİKYA TİP 1 AMPHORASI TİPO-KRONOLOJİK DEĞİŞİMİ

SİDE PORT CUSTOMS STRUCTURE TYPO-CHRONOLOGICAL CHANGE OF CILICIA TYPE 1 AMPHORAS

Canan UYSAL TEZER*

Özet

Pamphylia Körfezi kıyısında yer alan Side; Kıbrıs, Kilikya Bölgesi, Kuzey Suriye ve Kuzey Afrika Bölgeleri'ni de içine alan Doğu Akdeniz coğrafyasının önemli liman kentlerinden biridir. Konumu itibarıyla, her dönemde bir ticaret kenti olarak ön plana çıkmıştır. Side Antik Kenti'nde, Kentel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı'nda 780 ada 6, 7, 8, 9, 11 parsel ile 800 ada 1, 2, 4 ve 6 parselde yürütülen kazı çalışmaları ile "Liman Gümrük Yapısı" olduğu düşünülen anıtsal bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Yapı, Liman Agorası'nın hemen batısında, Liman Hamamı'nın ise kuzeybatısında bulunmaktadır ve 3.728 m²lik alana yayılmaktadır. Her iki ucu da denize açılan yapı, kuzeydoğu-güneybatı aksında uzanmaktadır. Plan bakımından fonksiyonu hakkında bilgi sunmamaktadır ancak yapının gerek konumu gerekse epigrafik kanıtlar buranın bir Liman Gümrük Yapısı olduğuna işaret etmektedir.

Bu makale ile Liman Gümrük Yapısı kazılarında bulunan ve sayı bakımından en fazla olan Kilikya Tip 1 Amphora formunun üretim alanları ile ilgili farklı görüşler ele alınarak, formun tipolojik değişimi değerlendirilecek ve hamur özellikleri üzerinde durulacaktır¹.

Anahtar Kelimeler: Pamphylia, Side, Liman gümrük yapısı, Ticari amphoralar, Kilikya amphorası.

Abstract

Side, located on the coast of the Gulf of Pamphylia, is one of the important harbour cities of the Eastern Mediterranean geography, including Cyprus, Cilicia, Northern Syria and North Africa. Due to its location, it has come to the fore as a trade city in every period. In the Ancient City of Side, a monumental structure, which is thought to be the 'Port Customs Structure', was unearthed with the excavations carried out on parcels 780, 6, 7, 8, 9, 11 and parcels 800, 1, 2, 4 and 6 in the Urban and

* Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Eskişehir/TÜRKİYE. Eposta: cananuysaltezer@gmail.com ORCID: 0000-0003-2743-7993.

¹ Bu makale, "Side Antik Kenti Liman Gümrük Yapısı Amphoraları Form Repertuarı Ve Bölgelere Göre Dağılımı" başlıklı doktora tezinin *addenda ve corrigenda* yapılmış halidir.

Grade III Archaeological Site Area. The building is located just west of the Harbour Agora and northwest of the Harbour Baths and extends over an area of 3.728 m². The building, which opens to the sea at both ends, extends on the northeast-southwest axis. It does not provide any information about its function in terms of plan, but both its location and epigraphic evidence suggest that it was a harbour customs building.

In this article, different views on the production areas of the Cilician Type 1 Amphora form, which is the most numerous form recovered from the excavations of the Port Customs Structure, will be discussed, the typo-chronological change of the form will be evaluated and the paste characteristics will be discussed.

Keywords: Pamphylia, Side, Port customs building, Commercial amphoras, Cilician amphora.

Giriş

Kent merkezinde gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkarılan Liman Gümrük Yapısı (Fig. 1)², Liman Agorası ve Liman Hamamı gibi yapılar ile değerlendirildiğinde, bu üç yapının birbirine yakınlığı göze çarpmaktadır³. Bu yapıların birbirlerine yakın inşa edilmesi, Side Antik Kenti'nin doğu yarısının ticari, idari ve kamusal faaliyetleri için bir merkez niteliğinde olduğu ve birbirine yakın zamanlarda inşa edildiği düşünülmektedir⁴. Son çalışmalar ışığında mimari açıdan benzerine şu ana kadar rastlanmayan Liman Gümrük Yapısı'nın⁵, seramik buluntularından hareketle, Hellenistik Dönem, Erken Roma İmparatorluk Dönemi, Orta Roma ve Geç Antik/Erken Bizans Dönemi'nde kullanıldığı göz önüne alındığında, özellikle ticari amphora buluntularının oldukça geniş form çeşitliliğine sahip olması dikkat çekicidir. Her dönemi temsil eden farklı bölgelerde üretilmiş ve Side Liman gümrük yapısına ulaştırılmış amphora formlarının yer aldığı görülmüştür. Bu amphoraların, Roma İmparatorluğu'nun sınırlarına asker ve malzeme gönderimi sırasında da kullanılmış olabileceği öngörülmektedir⁶. Kent, Antik Çağ'da Mısır ve Suriye'den Batı Akdeniz ve Ege'ye kadar ulaşan ana deniz yolları üzerindeki konumuyla hem ulaşım hem askeri ve ticari faaliyetler açısından önemli bir yere sahip olduğunu kanıtlamaktadır⁷.

Bu makalede, Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın üretim merkezleri ile ilgili farklı görüşler ele alınmıştır. Formun, Side'deki tipo-kronolojik yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Makroskobik

² Soykal Alanyalı 2024, Side Kent Planı, (Side Kazı Arşivi), 426-427.

³ Özcan 2022, 61.

⁴ Özcan 2022, 61.

⁵ Soykal Alanyalı 2024, 424, Dn 1 (özellikle epigrafik belgeler için).

⁶ Nolle 1995, 29-59.

⁷ Oransay & Şen 2024, 192 vd.

hamur örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılmış ve bu örneklerle bölgesel bağlantılar kurulmaya özen gösterilmiştir.

Side Liman gümrük yapısı, Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın kronolojik gelişiminin belirlenebilir, köken izlerinin sürülebilir olması, aynı zamanda, Kilikya ve Side'nin ekonomik ve ticari dinamiklerinin de anlaşılmasına olanak tanıyacağı düşünülmektedir.

Kilikya Tip 1 Amphoraları

Kilikya Tip 1 Amphoraları, Side amphoraları seramik repertuarında en yoğun grup olması bakımından dikkat çekicidir. Zemer 41⁸, Agora G199⁹ ya da Pinched-Handle (sıkıştırılmış kulplu)¹⁰ olarak da bilinen Kilikya Tip 1¹¹, MS 1. ve 4. yüzyıllar boyunca görülen amphora formlarındandır. Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nde kapasitesi büyük olanlar için Zemer 41, Agora G199, Pinched-Handle adları kullanılırken, Orta Roma Dönemi'nde üretilen kapasitesi küçük olanlar için Agora L11 ve Agora M239 adları kullanılmaktadır¹².

1. Üretim Alanları

Formun, Kilikya Bölgesi'nde şimdiye kadar beş üretim alanı saptanmıştır¹³. Bunlar Anemurium¹⁴, Syedra¹⁵, Bıçkıcı¹⁶, Elaussia Sebaste¹⁷ ve Antiochia ad Cragum'dur¹⁸. Bunun yanı sıra, Kıbrıs'ta da bu formun üretilmiş olabileceği önerilmektedir¹⁹.

2. Dağılımı

Kilikya Tip 1 Amphoraları, Doğu Akdeniz'deki birçok merkezde yoğun olarak rastlanılan bir form olmasının yanı sıra, Batı Akdeniz'e de ihraç edilmiş amphora formu olma özelliğindedir. Formun en erken örneği Pompei kazıları sırasında MS 55-65 yılları arasına tarihlendirilen bir mezarda ortaya çıkarılmıştır. Atina Agorası kazılarında MS geç 1. yüzyıl ile erken 2. yüzyıla tarihlendirilen katmanlarda²⁰, Ostia'da MS 1. yüzyıl ile 4.yüzyıl arasına

---

⁸ Zemer 1978, 52.

⁹ Robinson 1959, 48.

¹⁰ Leonard 1995, 144 vd.

¹¹ Autret & Marangou 2011, 357-366.

¹² Robinson 1959, 48, 75, 106.

¹³ Zoroğlu vd. 2008, 33-50.

¹⁴ Williams 1989, 91-95; Autret & Rauh 2010, 110.

¹⁵ Kızıarslanoğlu 2023, 1676.

¹⁶ Rauh & Slane 2000; Rauh 2004, 327, 329-330; Autret & Rauh, 2008, 110; Kızıarslanoğlu 2019, 55.

¹⁷ Kızıarslanoğlu 2023, 1676 vd.

¹⁸ Kızıarslanoğlu 2023, 1676 vd.

¹⁹ Hayes 1977, 279-287.

²⁰ Robinson 1959, 40.

tarhlandırılan katmanlarda bulunmuştur²¹. Brindishi ve Benghazi (Berenice) kazılarında en geç MS 2. yüzyılın sonu ve 3. yüzyılın ortalarına ait katmanlarda ele geçmiştir²². Kuzey Afrika'da Berenike ve İskenderiye, Suriye Filistin Bölgesi'nde, Paphos'da MS 1. yüzyıl ile 4. yüzyıl arasında tarhlandırılan katmanlarda ortaya çıkarıldıkları görülmektedir²³. Ayrıca Suriye Filistin Bölgesi'ndeki batıklarda yoğun olarak bulunduğu bilinmektedir²⁴.

3. Üretim Alanlarına Göre Karşılaştırmalı Hamur Özellikleri ve Bununla İlgili Görüşler

Üretim merkezlerindeki örneklerin hamur katkıları ve renkleri bazı araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda Anemurium'da üretilen formun hamurunun ince ve yoğun gümüş mika katkıları olduğu ortaya çıkmıştır²⁵. Syedra ve Bıçkıcı üretimi olan formun sabunumsu, mikalı, somon kırmızısı renginde hatta bazılarının yüzeylerinin açık krem, mat sarımsı astarlı olduğu belirlenmiştir²⁶. Elaiussa Sebaste örneklerinin sarımsı krem renkli, yumuşak ve tebeşirimsi dokuda olduğu bilinmektedir. Elaiussa Sebaste Kilikya Tip 1 hamur örnekleri bu özelliği ile MS 4. yüzyılda üretilen Proto-LR 1 amphorası hamurları ile birebir örtüştüğü tespit edilmiştir²⁷. Formun Antiochia ad Cragum üretimi örnekleri üzerinde yapılan analizlerde, kırmızı ve kiremit tonlarına sahip, genel olarak orta ve ince taneli, kumlu, ince kireç, küçük kırmızı koyu renkli taşçık, ince gümüş mika ve yoğun kuvars parçacıklı olduğu ortaya çıkmıştır²⁸.

Yukarıda bahsedilen üretim merkezleri dışında, Hayes, formun farklı bir üretim yeri olabileceğine dikkat çekmektedir. Araştırmacı, ilk çalışmalarında formun üretiminin Kıbrıs'taki Nea Paphos kenti olduğunu öne sürer. Bu savını temellendirmek için aynı formun iki farklı hamur grubuna sahip olduğunu ilkinin, yüzeyinin kahverengimsi sert pişirilmiş, pembemsi kırmızı hamurlu; ikincisinin ise, birincisinden biraz daha kumlu, daha yumuşak ve oradaki mutfak eşyaları ile çok benzer özellikte sarımsı devetüyü hamurlu olduğunu ifade eder²⁹. Hayes'in bu görüşü Lund tarafından da desteklenir ve bunlara koyu kırmızı ile karakterize edilen üçüncü bir hamur rengini ekler. Güneybatı Kıbrıs'ta karşılaştığı sıkıştırılmış

²¹ Panella 1986, 622; Autret & Marangou 2011, a.g.e.

²² Akkaş 2020, 367. (Formun yayılım alanları için ayrıca Bkz. Akkaş 2020, 368'e bakınız.)

²³ Şenol 2000, 203.

²⁴ Şenol 2000, 203-204.

²⁵ Williams 1989, 91.

²⁶ Kızılsanoğlu 2023, 1679.

²⁷ Kızılsanoğlu 2023, 1681.

²⁸ Kızılsanoğlu 2023, 1679 vd. (Ayrıca, petrografik içeriğine bakıldığında genel olarak metamorfik kayalardan şist, fillit kaynaklı, muskovit, serizit, kuvarsit ve biyotit mineralleri içerikli olduğu belirlenmiştir.)

²⁹ Hayes 1977, 279-287.

kulplu Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın, mikasız olduğu gerekçesiyle Kıbrıs kökenli olabileceğini belirtir³⁰. Bilir ise açık pembemsi, mikalı ve iyi fırınlanmış özellikte olanların Kilikya üretimi, sarımsı krem devetüyü renginde ve mikasız olanların ise Kıbrıs örnekleri olabileceği yönünde benzeri bir açıklamada bulunur³¹.

Bazı araştırmacılar, Kilikya Tip 1 Amphoraları'nı yoğunluğu bakımından değerlendirmişlerdir³². Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın bölgede rastlanan en yaygın ticari amphora formu olmasının formun üretim merkezi olarak kabul edilmesi için yeterli görüldüğüne dikkat çekilmektedir. Kilikya Bölgesi üretimi amphoraların Akdeniz coğrafyasında doğuda Levant ve Mısır'a, batıda ise Galya'nın güneyine kadar oldukça geniş ticari ağlara sahip olduğu bilinmektedir. Ostia'da gerçekleştirilen ithalat ile ilgili çok sayıda ipucunun varlığı buna kanıt olarak gösterilebilir³³.

Amathonte ve civarında yürütülen kazı ve araştırmalarda henüz yayınlanmamış çok sayıda materyalin varlığı bilinmektedir. İlginçtir ki, Amathonte topraklarının en uzak kırsal bölgelerinde bile bej renkte ya da daha açık renkte, mikasız olan Kilikya Tip 1 Amphorası'nın kil bakımından benzerlerine Anemurium, Syedra ve Bıçkıcı'da rastlanmaktadır³⁴. Bu durum, Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın Kilikya Bölgesi'nden Kıbrıs'a ihraç edilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Nitekim, Kıbrıs'ın MÖ 58 yılında Kilikya eyaletine bağlanmasının ardından hem Kilikya'da hem de Kıbrıs'ta üretim ve ihracat faaliyetlerinin artırılmasına yönelik politikaların bir sonucu olabilir³⁵.

4. Tipo-Kronolojik Değerlendirme

Side'deki Liman Gümrük Yapısı, Kilikya Tip 1 formu³⁶ hem tipolojik hem de hamur ve yüzey özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, erken örneklerin hafif dışa çekik ucu yuvarlaklaştırılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, omuz kısmı eğimli, kalın yivlerle kaplı silindirik gövdeli, mantar formunda kaidesi olduğu görülmektedir³⁷. Kulplar, boyunla omuz üzerinde birleştirilmiş görünümde köşeli ve köşe yaptığı yerde

---

³⁰ Lund 2000, 565-578.

³¹ Bilir 2017, 222.

³² Rauh & Slane 2000, 326.

³³ Autret & Marangou 2011, a.g.e., Pl. 12-17.

³⁴ Autret & Marangou 2011, 359.

³⁵ Slane 2004, 361-369.

³⁶ Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın tipolojik değişimleri ile ilgili çalışmalarına katkı sağlayan Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Dilek Şen'e teşekkür ederim.

³⁷ Zemer 1978, 52, Pl. 15-41; Panella 1973, 631, Fig. 34; Şenol 2009, 141.

sıkıştırılmıştır. Formun kulplarındaki bu görünüm, Kilikya Tip 1 Amphoraları'nı karakterize eden unsurlardandır. Erken örneklerde boynun ve kulpun dikey kısmı, yatay kısmından daha uzundur (**Fig. 2, Kat. No. 1, 3, 5**). Omuz kısımları daha diktir. Dip kısımları belirgin mantar görünümünü henüz korumaktadır. Bunlar, Kilikya Tip 1'in, Zemer 41, Agora G199 ya da Pinched-Handle (sıkıştırılmış kulplu) olarak adlandırılan erken varyasyonlarından (Fig. 2 Kat. No. 2, 4). Bu varyasyonların ele geçen örneklerden yola çıkarak 65 ile 70 cm arasında uzunluğa ve yaklaşık 19 litre kapasiteli olduğu ifade edilmektedir³⁸.

MS 2. yüzyılın ikinci yarısı/erken 3. yüzyıldan itibaren formun değişmesiyle birlikte kulpların çimdik kısımlarının yukarıya doğru kulak biçiminde uzatılmaya ve boynun daralmaya başladığı görülür. Bu örnekler, Robinson'un adlandırdığı Agora L11'lere geçiş varyasyonu olarak tanımlanabilir (**Fig. 3, Kat. No. 6, 7**). Kulpların küçüldüğü fakat yine yukarı doğru çekilmiş görüntüsünü koruduğu, boynun kısalmaya başladığı ve MS 3. yüzyıl ortaları olarak tarihlendirilen varyasyonlar olarak gösterilebilir³⁹ (**Fig. 4, Kat. No. 8, 9, 10**).

MS 4. yüzyıla tarihlendirilen ve Agora M239 olarak adlandırılan varyasyona ait örneklerde kulplar keskin dönüşünü yitirmiş, küçülerek ovalleşmiş, hatta dudağın biçimini bozacak şekilde dudaktan başlayarak omuza tutturulmuş görünümündedir⁴⁰. Erken örnekler nazarın bu varyasyonda kulplar daha az sıkıştırılmıştır (**Fig. 5, Kat. No. 11**). Gövde silindirik formunu korurken, boyut olarak küçülmüş, gövde üzerindeki yiv aralıkları sıklaşmıştır. Bilindiği gibi, MS 3. ve 4. yüzyıl varyasyonlarındaki Agora L11 ve Agora M239 amphoralarına ait dipler, belirgin mantar görünümünden biraz daha sıyrılmıştır⁴¹. Bu yüzyıllara ait örneklerin kapasitelerinin ise yaklaşık 2 litre olabileceği ve bu tip minyatür amphoraların içinde özel reçineli şarabın taşınmış olabileceği ifade edilmektedir⁴².

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın bilinen varyasyonlar dışında, bir de Antiochia ad Cragum'da MS 4. yüzyılda üretildiği bilinen⁴³ bir varyasyonu mevcuttur (**Fig. 6, Kat. No. 12**). Bu varyasyonun, Geç Antik Dönem amphoralarından Agora M273

³⁸ Kızıllarslanoğlu 2023, 1675.

³⁹ Robinson 1959, 73-75, Pl.16.

⁴⁰ Robinson 1959, 106, Pl.28.

⁴¹ Dip tanımlamaları ile ilgili açıklamalar hakkında daha detaylı bilgi için Özcan 2023, 1673 vd.; Kızıllarslanoğlu 2023, 1679.

⁴² Alkaç 2013, 113.

⁴³ Kızıllarslanoğlu 2023, 1681, 1701, Şek. 48. Araştırmacı, bu tipi AaC-Amp.1b formu olarak tanımlamaktadır.

Amphora⁴⁴ formuna benzerliği dikkat çekicidir. Ancak formla ilgili daha detaylı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Hamur ve Yüzey Özelliklerinin Karşılaştırmalı ve İstatistiksel Olarak Değerlendirilmesi

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 formunun hamur ve yüzey özellikleri ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda 611 adet örnek değerlendirilmiştir⁴⁵. Bu değerlendirmeler sonucunda, 7 farklı hamur grubu belirlenmiştir (**Fig. 7**). 1. hamur grubu (1HG) 108 birey, 2. hamur grubu (2HG) 38 birey, 3. hamur grubu (3HG) 120 birey, 4. hamur grubu (4HG) 165 birey, 5. hamur grubu (5HG) 114 birey, 6. hamur grubu (6HG) 61 birey ve 7. hamur grubundan (7HG) 5 birey olduğu tespit edilmiştir (**Fig. 8**).

1HG soluk yeşil, yüzeyleri soluk yeşil ya da çok uçuk kahverengi tonları arasındadır⁴⁶. 2HG çok uçuk kahverengi, yüzeyleri uçuk kahverengi, çok uçuk kahverengi ve pembe arasındadır⁴⁷. 3HG açık kırmızı tonlarında, yüzey renkleri çoğunluğu pembe, az sayıda kırmızımsı sarı ve çok uçuk kahverengi tonu arasındadır⁴⁸. 4HG hamuru kırmızı tonlarında, yüzey renkleri kırmızı, açık kırmızı, pembe, çok uçuk kahverengi, uçuk kahve, kırmızımsı kahverengi, kırmızımsı sarı tonlardadır⁴⁹. 5HG pembe, yüzeyleri çoğunlukla çok uçuk kahverengi ve az sayıda pembe tonlarında olduğu görülmüştür⁵⁰. 6HG kırmızımsı sarı, yüzey renkleri açık kahverengi, uçuk kahverengi, pembe, kırmızımsı sarı ve çok uçuk kahverengi

---

⁴⁴ Formun diğer isimleri LRA 8 (Late Roman 8), Yassı Ada II Type I, Kuzmanov Type III, Scorpan Type III, Zemer 42, Radulescu Type VII. (Pieri 2005, 133, Dn. 588'e bakınız; Akkaş 2020a, 278, Dn. 1682'ye bakınız.). Bu formun, MS 3. yüzyılın ikinci yarısı ile 5.yüzyıl sonu arasında üretildiği düşünülmektedir (Akkaş 2020b, 205, Katalog No:50)

⁴⁵ Örneklerin hamur ve yüzey renklerini belirlemek için Munsell Soil Color Charts'tan (1990) yararlanılmıştır.

⁴⁶ 1HG renkleri soluk/uçuk kahverengi (*pale brown*); yüzey renkleri soluk/uçuk kahverengi (*pale brown*) ya da çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*) arasında değişim göstermektedir.

⁴⁷ 2HG renkleri çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*); yüzey renkleri çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*) ve pembe (*pink*) tonlarındadır.

⁴⁸ 3HG renkleri açık kırmızı (*light red*) tonlarında; yüzeyleri açık kırmızı (*light red*), pembe (*pink*), kırmızımsı sarı (*reddish yellow*); çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*) arasında değişim göstermektedir.

⁴⁹ 4HG renkleri kırmızı (*red*); yüzey renkleri de yine kırmızı (*red*), çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*), soluk/uçuk kahverengi (*pale brown*), açık kırmızımsı kahverengi (*light reddish brown*), kırmızımsı kahverengi (*reddish brown*), pembe (*pink*), kırmızımsı sarı (*reddish yellow*) ve açık kahverengi (*light brown*) renklerinden oluşmaktadır.

⁵⁰ 5HG renkleri pembe (*pink*); yüzey renkleri çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*), pembe (*pink*), kırmızımsı sarı (*reddish yellow*) ve soluk/uçuk kahverengi (*pale brown*) tonlarındadır.

arasında değişim göstermektedir⁵¹. 7HG sarımsı kırmızı, yüzey renkleri pembe, pembemsi gri ve kırmızımsı sarı renklindedir⁵².

Hamur katkı malzemeleri bakımından 1HG, 2HG ve 5HG killeri yoğun kireç, taşçık, şamot katkılı ve mikasız olduğu görölmüştür. Bu 3 hamur grubunun yoğun kireç katkılı olması Anemurium atölyelerinde üretilen Kilikya Tip 1 Amphoraları ile benzerdir. Fakat bu atölyede üretilen formun kireç katkısı bakımından zengin olduğu ve ince kırmızı mikalı bir hamurla karakterize edildiği bilinmektedir.⁵³ Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1'lerinin 1HG, 2HG ve 5HG mikasız olması nedeniyle Anemurium atölyelerindeki örneklerden ayrılmaktadır.

İlion (Troia)'daki seramik çalışmalarında, yumuşak dokulu, büyük köşeli kuvars, yuvarlak kireç parçacığı katkılı, daha küçük kalıntıların yer aldığı soluk yeşil (2.5 Y 8/2) hamur renginde sıkıştırılmış kulplu amphora formuna rastlanmıştır⁵⁴. Bunun bir istisnası Kilikya'nın tatlı şarabının ihracında kullanılan Zemer 41 Amphoraları'nın Smyrna kentinde gerçekleştirilen kazılarda diğer ürünlere oranla %6 oranında bulunmasıdır⁵⁵. Benzer örnekler, Elaiussa Sebaste'den bilinmektedir. Bu örnekler genel olarak krem renkli, yumuşak ve tebeşirimsi dokulu hamurla karakterize edilmektedir⁵⁶. Parion Antik Kenti, Roma Tiyatrosu kazıları rastlanan Zemer 41 (Agora G199) olarak tanımlanan örneklerde de hamur ve yüzey renklerinin ağırlıklı olarak pembe ve açık kırmızı olduğu görölmektedir⁵⁷. Bu yönü ile Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphoraları'nda değerlendirilen 108 örneğin 1. hamur grubu ile benzer özellikler taşıdığı görölmüştür.

3HG ve 4HG killlerinde kırmızı ince taneli, kuvars parçacıkları ve az miktarda mika katkılı, yüzeylerinin ise bazısının yumuşak ya da orta yumuşak dokulu ve pudralı olduğu görölmüştür. Bu özellikleri ile 3HG ve 4HG Antiochia ad Cragum fabrikasyonu (AaC-Amp.1b)⁵⁸ ile benzer içerik, renk ve dokuya sahip olduğu fark edilmiştir. Ayrıca, Antiochia ad Cragum, Bıçkıcı ve Syedra üretimlerinin bazılarının yüzeylerinde açık krem, mat sarımsı renkte

⁵¹ 6HG renkleri kırmızımsı sarı (*reddish yellow*); yüzeyleri açık kahverengi (*light brown*), soluk/uçuk kahverengi (*pale brown*), pembe (*pink*), kırmızımsı sarı (*reddish yellow*), çok soluk/uçuk kahverengi (*very pale brown*), açık kırmızımsı kahverengi (*light reddish brown*) tonlarında olduğu tespit edilmiştir.

⁵² 7HG renkleri sarımsı kırmızı (*yellowish red*); yüzey renkleri pembe (*pink*), pembemsi gri (*pinkish gray*) ve kırmızımsı sarıdır (*reddish yellow*).

⁵³ Autret & Marangou 2011, 359.

⁵⁴ Heath & Tekkök 2007–2008, 121, 9-10.

⁵⁵ Academia.edu.ya Bkz. Şenol "Smyrna Kazılarında 2007-2011 Yılları Arasında Bulunan Ticari Amphoralar", 247.

⁵⁶ Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı Bölüm Başkanı H. A. Kızıllarslanoğlu'na sözlü bilgilendirme için çok teşekkürler.

⁵⁷ Akkaş 2020, 370-372.

⁵⁸ Autret & Rauh 2008, 112; Kızıllarslanoğlu 2023, 1679.

astar uygulaması görüldüğü bilinmektedir⁵⁹. Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphoraları 3HG ve 4HG'nda da benzer örnekler mevcuttur.

6HG örnekleri, genellikle küçük beyaz kireç tanecikli ve yüzeyleri mikalıdır, hatta bazısının yüzeyleri yoğun mika katkılı ve yüzeye dokunulduğunda sabunumsu bir hissiyat vermektedir. Bu özellikler, Yeşilöz Nehri kıyısında yer alan Syedra fırın alanı örneklerinde bulunmaktadır. Syedra Antik Kenti gezisinde karşılaşılan Kilikya Tip 1 Amphorası'na ait hamur örneğinin, Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphorası 6HG örneklerinden bazısı ile olan renk ve doku benzerliği dikkat çekicidir⁶⁰.

7HG örnekleri, genellikle ince kum taneli, beyaz mikalı ve bazısının yüzeyleri pudralıdır. Benzer özelliğe sahip örneklerin varlığı Bıçkıcı fırın alanından bilinmektedir⁶¹. Ancak bu hamur grubu ile ilgili araştırmalar devam etmektedir.

Hamur gruplarının yüzdelik ve sayısal değerleri yansıtan grafikte en yoğun grubun 4HG olduğu, 3HG ve 5HG'nun eşit sayıda olduğu, bu 2 hamur grubunu da 1HG'nun takip ettiği görülmektedir. Yoğunluğu az olanlar ise sırasıyla 6HG, 2HG ve 7HG'dur.

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 formunun hamur özellikleri ile ilgili yukarıda belirtilen tespitler sonucunda 1., 2. ve 5. HG örneklerinin toplam 260 birey olduğu görülmüştür. Bu hamur gruplarının Kilikya Tip 1 Amphorası'nın, Zemer 41/Agora G199/Pinched-Handle olarak adlandırılan, büyük kapasiteli Erken İmparatorluk Dönemi varyasyonlarından olduğu ve MS geç 1. yüzyıl- erken 2. yüzyıllara tarihlendirildiği belirlenmiştir. Özellikle 108 bireyden oluşan 1HG'nda yer alan örnekler, tebeşirimsi hamur dokusu ile Elausia Sebaste Kilikya Tip 1 üretimleri olarak değerlendirilmelidir. 152 bireyden oluşan 2HG ve 5HG'nda yer alan örnekler, Anemurium ve/veya Kıbrıs üretimi olarak görülebilir.

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 formunun 285 bireyden oluşan 3HG ve 4HG örnekleri, genel olarak açık kırmızı, kırmızı ve kiremit tonundaki renkleri ile aynı içerik ve dokuya sahip Antiochia ad Cragum⁶² ve Bıçkıcı fabrikasyonu olabileceği ön görülmektedir. Bu

⁵⁹ Kızırlansanoğlu 2023, 1679.

⁶⁰ Bu konudaki destekleri için Syedra Antik Kenti Kazı Başkanı H. Ertuğ ERGÜRER'e teşekkürlerimi sunarım.

⁶¹ Autret & Rauh 2008, 114.

⁶² Kızırlansanoğlu 2023, 1675. Antiochia ad Cragum'da, 2022 kazı sezonunda, Küçük Hamam'ın yanında tespit edilen fırın ve üretimleri ile ilgili araştırmaların devam edildiği ve aynı fırın alanında günlük kullanım kapları vb. formların da yayın çalışmalarının devam edildiğinden bahsedilmektedir. Araştırmacı ayrıca, kentteki fırın alanının kullanımının MS 3. ve 4. yüzyılda kentin yeniden kalkınması ve gelişmesi amacıyla küçük kapasiteli amphoraların üretimi ile bağlantısı olduğunu ileri sürmektedir.

grupta yer alan örneklerin, MS 3. yüzyıl ortası 4. yüzyıla tarihlendirilen Agora L11 ve Agora M239 amphora formuna ait varyasyonlardan olduğu söylenebilir.

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1, 6HG'na ait örneklerin çoğunun Agora G199 ile Agora L11'e geçiş özelliği yansıtan ara varyasyonları olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç

Side Liman Gümrük Yapısı Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın Side Antik Kenti'nde üretiminin olup olmadığı ile ilgili kesin bir sonuç elde edilememiştir. Bu konudaki kazı ve araştırmalar devam etmektedir⁶³. Bu sebeple kentin üretim alanı ya da formun kentte üretimi tespit edilene kadar Liman Gümrük Yapısı'ndan ele geçen örneklerin Kilikya Bölgesi kentlerinde⁶⁴ üretilerek Side'ye ulaştırılmış olabileceği ön görülmektedir.

Bir liman kenti olan Side, coğrafi olarak deniz ticareti açısından stratejik bir konumdadır. Limanı sayesinde Doğu Akdeniz ve Batı Akdeniz arasında önemli bir ticaret merkeziydi. Roma'nın genişleyen sınırları ve kentin ticari bağlantılarının güçlenmesiyle Kilikya Bölgesi'nin kendi ürünlerini İtalya'ya kadar ihraç ederken, Side limanını kullanmış olabileceği akla gelmelidir. Antik Çağ'da her türlü ticaretin deniz yoluyla sağlandığı ve bununla birlikte deniz ticareti güzergâhlarının varlığı⁶⁵ göz önüne alındığında, kentin kolay erişilebilir konumda olması, Akdeniz'deki ticari faaliyetlerin canlanmasına katkı sağlamıştır. Side'nin Batı Akdeniz'e giden deniz yolu üzerinde yer alması kentin ticaretteki etkisini belirginleştirmektedir.

Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın Side gibi önemli bir liman kentinde bulunması, Kilikya'dan gemiye yüklenen amphoraların Side Limanı'nda yeniden dağıtım için hazırlanma olasılığı ile açıklanabilir. Formun Side'de yoğun olarak bulunması ise, kentin kendi ihtiyaçları doğrultusunda yerel amaçlı kullanılması olarak gösterilebilir. Her iki durumda da stratejik bakımdan elverişli bir konuma sahip olan Side'nin bu ticari güzergâhlar üzerinde yerini almış olması kaçınılmaz bir durumdur. Kilikya Tip 1 Amphoraları'nın Side'de kullanımı, kentin,

⁶³ Anadolu Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Serap Akca, Side Antik Kenti'nin Doğu Nekropol kısmında 2020 yılında yüzey araştırması gerçekleştirmiş ve alanın güneybatısında kentin antik dönem üretim faaliyetlerine işaret eden yeni bir alan tespit etmiştir. Alanda 2021'de yapılan kazıda ise iyi korunmuş bir seramik fırını, üretim atıkları gün yüzüne çıkarılmıştır. Akca, alandaki çalışmalarına dair ilk değerlendirmelerini 2022 yılında Pamphylia Araştırmaları Sempozyumu'nda sunmuş olup çalışma şu anda baskı aşamasındadır.

⁶⁴ Anemurium, Syedra, Bıçkıcı, Elaussia Sebaste ve Antiochia ad Cragum Antik Kentleri kastedilmektedir.

⁶⁵ Drexhage 1991, 76 vd. İlk rota, Doğu Akdeniz kıyılarına, yani Pamphylia, Kilikya, Suriye ve Filistin kıyıları boyunca İskenderiye'ye yönelen bir güzergâhtır. Araştırmacı bu rotanın daha az tehlikeli ancak daha çok zaman aldığı ifade etmektedir. İkincisi ise doğrudan bir rota, yani İskenderiye'den Akamas Burnu/Batı Kıbrıs'a ardından mümkün olduğunca doğrudan Side'ye olan güzergâhtır. (Ayrıca hangi rota olursa olsun ani fırtınaların deniz yolculuğu için öngörülemeyen ve tehlikeli olduğu belirtilmektedir.)

Akdeniz ve çevresindeki bölgelerle kültürel ve ekonomik bağlantılardaki gücünü yansıtılmaktadır.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
ev.	Çeviren
Ed. / Eds.	Editör / Editörler
Dn	Dipnot
Fig.	Figür
HG	Hamur grubu
K. Envanter No	Kazı Envanter Numarası
K. No.	Katalog Numarası
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Pl.	Plate
Şek.	Şekil

KAYNAKÇA

Akkaş 2020a

Akkaş, İ., (2020a). 2008-2019 Yılları Arası Amphora Buluntuları Işığında Parion Antik Kenti Roma ve Erken Bizans/Geç Roma Dönemi Ticari İlişkileri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Akkaş 2020b

Akkaş, İ., (2020b). Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları (MÖ 1. Yüzyıl – MS 7. Yüzyıl). *Arkhaia Anatolika Anadolu Arkeolojisi Araştırmaları Dergisi*, 3, 178-243.

Alkaç 2013

Alkaç, E., (2013). Silifke Müzesi'nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar. *Cedrus I*, 107-124.

Autret & Marangou 2011

Autret, C. & Marangou, A. (2011). “L’importation Des amphores ciliciennes à Chypre à l’épouse impériale”, A. Demetriou (Ed.), ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ Δ’ ΔΙΕΞΕΝΟΥΣ ΚΥΠΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, (29 Nisan - 3 Mayıs 2008), Lefkoşa: Antik Bölüm Yayın, 357-366.

Autret & Rauh 2008

Autret, C. & Rauh, N., K. (2008).“Antikçağda Anadolu’da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi” Ü. Aydınoglu – A. K. Şenol (Eds.), Sempozyum Bildirileri, KAAM Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (06-08 Kasım 2008) Mersin: 109-122.

Bilir 2017

Bilir, A. (2017). “Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antikçağ’da Kilikya Bölgesi’nde Amphora Üretimi”, Prof. Dr. Recep Yıldırım’a Armağan, P. Pınarcık vd. (Eds.), Ankara, 219-225.

Drexhage 1991

Drexhage, H., J. (1991). Die Kontakte Zwischen Side, Alexandria und Ägypten in der Römischen Kaiserzeit (1. – 3. Jh. N. Chr). *Studien zum antiken Kleinasien*. Bonn: Dr. Rudolf Habelt, 75-90.

Hayes 1977

Hayes, J., W. (1977). “North African flanged bowls: a problem in fifth century Chronology”. J. Dore & K. Greene (Eds.), *Roman pottery studies in Britain and beyond*. Papers presented to John Gillam. BAR Supplementary Series(30), 279-287.

Hayes 1991

Hayes, J., W. (1991). *The Hellenistic and Roman pottery*. Nicosia: Published for the Republic of Cyprus by the Dept. of Antiquities, Cyprus.

Heath & Tekkök 2007–2008

Heath, S. & Tekkök, B. (2007–2008). Greek, Roman and Byzantine Pottery at Ilion (Troia), 2007-2008 Project Troia. Erişim Tarihi: (13.10.2024) <https://classics.uc.edu/troy/grbpottery/html/amphoras-r.html>

Kızıarslanoğlu 2019

Kızıarslanoğlu, A. (2019). “Kilikia Bölgesi Roma Dönemi Üretimi: Pompei V Amphorası ve Elaiussa Sebaste Buluntuları” *Seramik Araştırmaları Dergisi (SRMKA)* 1, 54-71.

Kızıarslanoğlu 2023

Kızıarslanoğlu, A. (2023). “Antiochia ad Cragum, Pinched Handle/Zemer 41/Agora M29 Amphora Üretimi: Tipolojik Özellikleri ve Varyasyonları”, *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar* (14), 1674-1705.

Kuzmanov 1985

Kuzmanov, G. (1985). *Ceramique de la Haute Epoque Byzantine Provenant de Thrace et de Dacie (IVe - le debut du VIIe s.)*. Sofija: Izdatelstvo na Bălgarskata Akademija na Naukite.

Leonard 1995

Leonard, J., A. (1995). “The Ancohrage at Kioni”, J. Feijfer Aarhus (Ed.), *Ancient Akamas I: Settlement and Enviroment*, 133-170.

Lund 2000

Lund, J. (2000) “The ‘Pinched-handle’ transport amphorae as evidence of the Wine Trade of Roman Cyprus”, In I. Theocharides (Eds.). *Praktika tou Tritou Diethnous Kyprologikou Synedriou* (Lefkosia, 16–20 April 1996), Lefkosia: Archaion Tmema, 565–578.

Nolle 1995

Nolle, J. (1995). *Side im Altertum. Geschichte und Zeugnisse. I Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 43*. Bonn: Dr. Rudolf Habelt.

Oransay & Şen 2024

Oransay, B., S., A. & Şen, D. (2024) “Pamphylia’nın Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Seramik Repertuarı ve Doğu Akdeniz Ticaretindeki Yeri”, Aşkım Özdizbay & İpek Dağlı Ed(s.), *Bereketli Ovada Halkların Ahengi Pamphylia*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 192-205.

Özcan 2022

Özcan, F., Ç. (2022) *Side Kentsel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı 779-14, 798-1, 785-19 ve 785-18 Parsel Kazılarının Seramikler Işığında Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özcan 2023

Özcan, F., Ç., “Side’den Bir Grup Kilikya Tip 1 (Agora G199/Zemer 41) Amphora” VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches, 2023, Vol. 8, Sayı/No 2, 1667-1692.

Panella 1973

Panella, C. (1973). Appunti su un Gruppo di Anfore della Prima, Media e Tarda Età Imperiale. Ostia III: Le terme del Nuotatore: Scavo dell'ambiente V et di un saggio dell'area, Studi miscellanei, 21, 463-633.

Panella 1986

Panella, C. (1986). Oriente ed Occidente: Considerazioni su Alcune Anfore, “Egee” di eta imperiale à Ostia. BHC Supplements, XIII, 609-636.

Rauh 2004

Rauh, N., K. (2004). “Pirated Knock-offs: Cilician Imitations of Internationally Traded Amphoras”, Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, J. Eiring - J. Lund (Eds.), Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume (5), 327-330.

Rauh & Slane 2000

Rauh, N., K. & Slane, W., (2000). Possible Amphora Kiln Sites in W. Rough Cilicia. Journal of Roman Archaeology (JRA) 13, 319-330.

Robinson 1959

Robinson, H. S. (1959). “Pottery of the Roman Period: Chronology”, The Athenian Agora: Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens (5), New Jersey: Princeton.

Slane 2004

Slane, W., (2004). “Amphoras -Used and Reused- at Corinth”, Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean”. J. Lund & J. Eiring (Ed.). Acts of an International Colloquium at the Danish Institute of Athens: September 2002, 26-29. Monographs of the Danish Archaeological Institute at Athens, (5), 361-369.

Soykal Alanyalı 2024

Soykal Alanyalı (2024). “Side’nin Erken Dönemleri”, Aşkım Özdzibay & İpek Dağlı (Eds.), Bereketli Ovada Halkların Ahengi Pamphylia. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 424-441.

Şenol 2000

Şenol, A., K. (2000) İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Şenol 2009

Şenol, A., K. (2009) AETAM (Arslan Eyce Taşucu Amphora Müzesi)'da Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, A. K. Şenol (Ed.). Mersin, 100-319.

Williams 1989

Williams, C., (1989) Anemurium The Roman and Early Byzantine Pottery, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Belgium.

Zemer 1978

Zemer, A., (1978) Storage Jars in Ancient Sea Trade, The National Maritime Museum, Haifa.

Zoroğlu vd. 2008

Zoroğlu, L., M. Dillon & Rauh, N. (2008). Anamur Arkeoloji Müzesi'ndeki Amphora Araştırmaların Raporu. AST 26(2), 33-50

KATALOG

Fig. 2/ K. No: 1

K. Envanter No : SD.780-11/S35/SB2/19

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1/Agora G199/Zemer 41

Ölçüleri : A.Çap:10 cm, Yük.:11.3 cm

Hamur Rengi: 2.5 YR 8/3 (pale brown) (1HG)

Yüzey Rengi : 10 YR 8/3 (very pale brown)

Tanım : İyi pişmiş, gevşek dokulu, yüzeyi özenli, kili soluk yeşil renkte, kum, taşçık ve yoğun kireç katkılı

Fig. 2/ K. No: 2

K. Envanter No : SD.780-11/S35/SB2/20

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1/Agora G199/Zemer 41

Ölçüleri : Yük.:10.5 cm

Hamur Rengi: 2.5YR 8/3 (pale brown) (1HG)

Yüzey Rengi : 10YR 8/3 (very pale brown)

Tanım : İyi pişmiş, gevşek dokulu, yüzeyi özenli, kili soluk yeşil renkte, kum, taşçık ve yoğun kireç katkılı

Fig. 2/ K. No: 3

K. Envanter No : SD.780-11/S69/SB3/57

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1/Agora G199/Zemer 41

Ölçüleri : A.Çap:10 cm, Yük.:10.5 cm

Hamur Rengi: 10YR 8/2 (very pale brown) (2HG)

Yüzey Rengi : 10YR 8/3 (very pale brown)

Tanım : İyi pişmiş, gevşek dokulu, yüzeyi kısmen korunmuş, kili uçuk kahverengi, kum, kireç tanecikli ve çok az taşçık katkılı

Fig. 2/ K. No: 4

K. Envanter No : SD.780-11/S69/SB3/63

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1/Agora G199/Zemer 41

Ölçüleri : Yük.:6.3 cm

Hamur Rengi: 10YR 8/2 (very pale brown) (2HG)

Yüzey Rengi : 10YR 8/3 (very pale brown)

Tanım : İyi pişmiş, gevşek dokulu, yüzeyi özenli, kili uçuk kahverengi, kum, kireç tanecikli ve çok az taşçık katkılı

Fig. 2/ K. No: 5

K. Envanter No : SD.780-11/S3/SB1/01

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1/Agora G199/Zemer 41

Ölçüleri : A.Çap:11.50 cm, Yük.:14.1 cm

Hamur Rengi: 2.5YR 5/6 (red) (5HG)

Yüzey Rengi : 10YR 7/4 (light reddish brown)

Tanım : Sandwich pişirim, gevşek ve gözenekli dokuya sahip, yüzeyi özenli, kili pembe, kum, kireç tanecikli ve çok az miktarda taşçık katkılı

Fig. 3/ K. No: 6

K. Envanter No : SD.780-11/S35/SB2/27

Buluntu Yeri : 780 Ada 11 Parsel/19

Form Adı : Kilikia Tip 1

Ölçüleri : A.Çap: 9 cm, Yük.: 9.4 cm

Hamur Rengi: 5YR 6/6 (reddish yellow) (6HG)

Yüzey Rengi : 7.5YR 7/4 (pink)

Tanım : İyi pişmiş, orta sıkı dokulu, yüzeyi yıpranmış, kili az miktarda ince kum, sert ince taneli çok az miktarda mika katkılı

Fig. 3/ K. No: 7**K. Envanter No** : SD.780-11/
S35/SB2/28**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1**Ölçüleri** : A.Çap: 8 cm, Yük.:
8.5 cm**Hamur Rengi**: 5YR 7/6 (reddish yellow)
(6HG)**Yüzey Rengi** : 5YR 6/4 (light reddish
brown)**Tanım** : İyi pişmiş, orta sıkı dokulu,
yüzeyi yıpranmış, kili
kırmızımsı sarı, ince taneli,
az miktarda mika katkı**Fig. 4/ K. No: 8****K. Envanter No** : SD.780-
11/S25/SB2/07**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1/Agora L11**Ölçüleri** : A.Çap: 10 cm,
Yük.: 7.8 cm**Hamur Rengi**: 2.5YR 5/6 (red) (4HG)**Yüzey Rengi** : 2.5YR 7/6 (light red)**Tanım** : İyi pişmiş, orta sıkı dokulu,
yüzeyi yıpranmış, kili kırmızı tonlarında,
ince kum katkı**Fig. 4/ K. No: 9****K. Envanter No** : SD.780-
11/S35/SB2/12**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1/Agora L11**Ölçüleri** : A.Çap: 10 cm,
Yük.: 6.8 cm**Hamur Rengi**: 2.5YR 7/6 (light red)
(3HG)**Yüzey Rengi** : 7.5YR 8/4 (pink)**Tanım** : İyi pişmiş, orta sıkı dokulu,
yüzeyi yıpranmış, kili açık
kırmızı tonlarında, ince kum
ve mika katkı**Fig. 4/ K. No: 10****K. Envanter No** : SD.780-
11/S28/SB2/04**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1/Agora L11**Ölçüleri** : A.Çap: 10 cm (?),
Yük.: 6.9 cm**Hamur Rengi**: 2.5YR 5/8 (red) (4HG)**Yüzey Rengi** : 5YR 6/6 (reddish yellow)**Tanım** : İyi pişmiş, yumuşak
dokulu, yüzeyi yıpranmış ve
pudralı, kili kırmızı
tonlarında ince kum ve çok
az kiraç katkı**Fig. 5/ K. No: 11****K. Envanter No** : SD.780-
11/S47/SB2/04**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1/Agora M239**Ölçüleri** : A.Çap: 8 cm,
Yük.:8.5 cm**Hamur Rengi**: 2.5YR 5/6 (red) (4HG)**Yüzey Rengi** : 2.5YR 6/4 (light reddish
brown)**Tanım** : İyi pişmiş, gevşek ve
yumuşak dokulu, yüzeyi yıpranmış, kili
kırmızı tonlarında, ince kum ve mika
katkılı.**Fig. 6/ K. No: 12****K. Envanter No** : SD.780-
11/S15/SB2/01**Buluntu Yeri** : 780 Ada 11 Parsel/19**Form Adı** : Kilikia Tip 1/Agora M239**Ölçüleri** : A.Çap: 10 cm,
Yük.: 10.4 cm**Hamur Rengi**: 2.5YR 5/8 (red) (4HG)**Yüzey Rengi** : 2.5YR 7/4 (light reddish
brown)**Tanım** : İyi pişmiş, gevşek ve
yumuşak dokulu, yüzeyi
yıpranmış, kili kırmızı
tonlarında, ince kum katkı

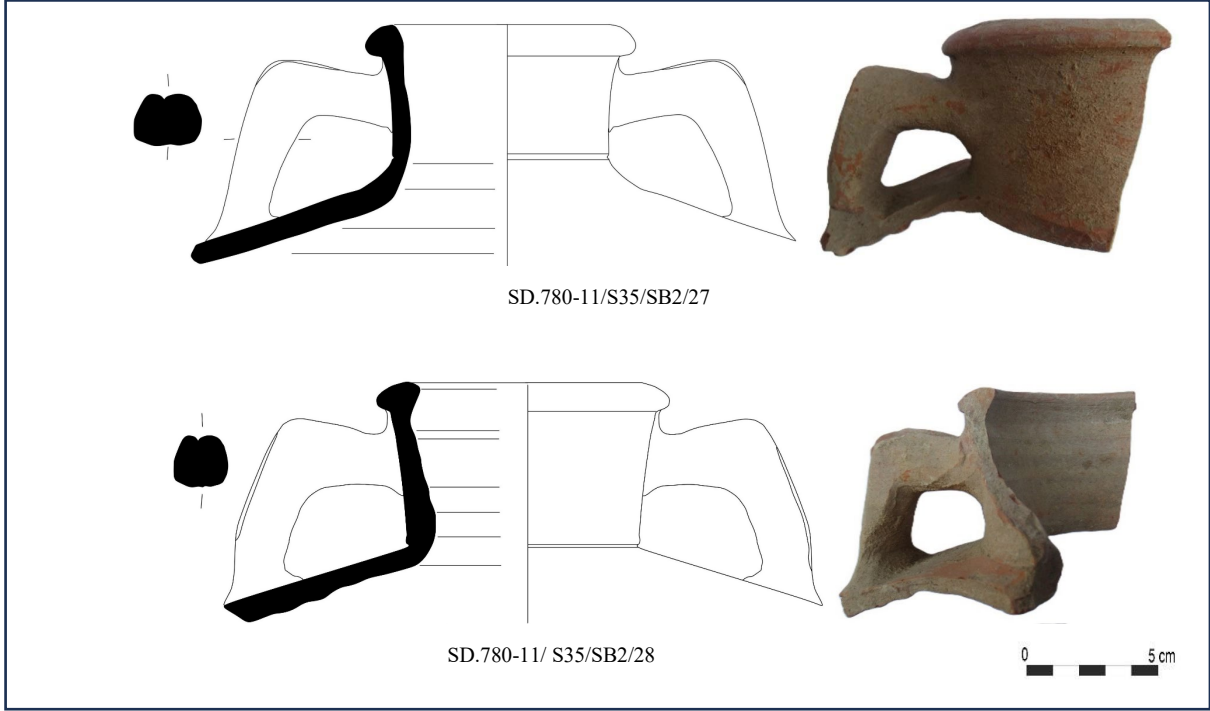
FİGÜRLER

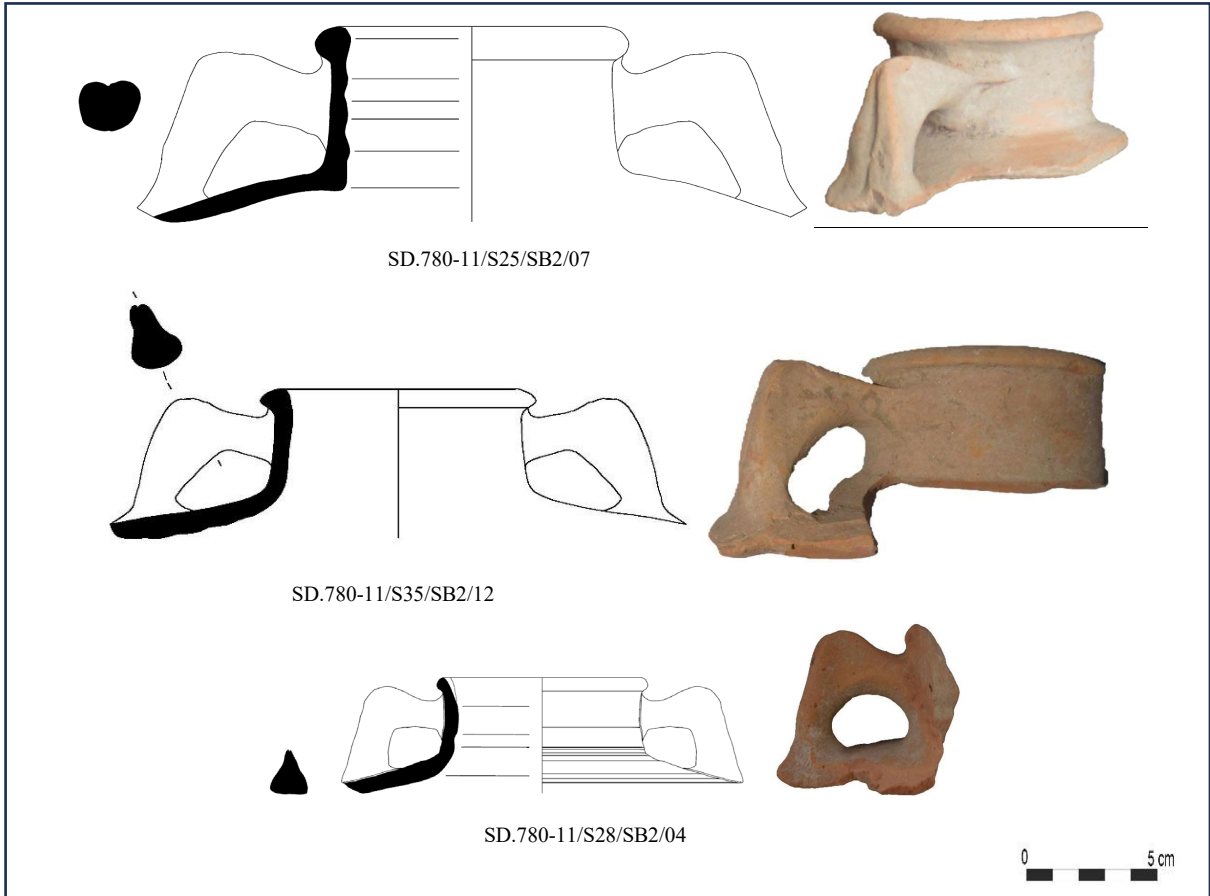
Fig. 1: Side Kent Planı, (Side Kazı Arşivi), 426-427

Fig. 2: Kilikya Tip 1 formunun MS geç 1. yüzyıl/erken 2. yüzyıla tarihlendirilen erken örnekler (K. No: 1, 2, 3, 4 ve 5).

Fig. 3: Kilikya Tip 1 formunun MS 2. yüzyılın II. yarısı/sonu 3. yüzyıldan itibaren görüldüğü düşünülen örnekler (K. No: 6, 7).

Fig. 4: Agora L11 olarak adlandırılabilen örnekler (MS 3. yüzyıl ortaları) (K. No: 8, 9, 10).

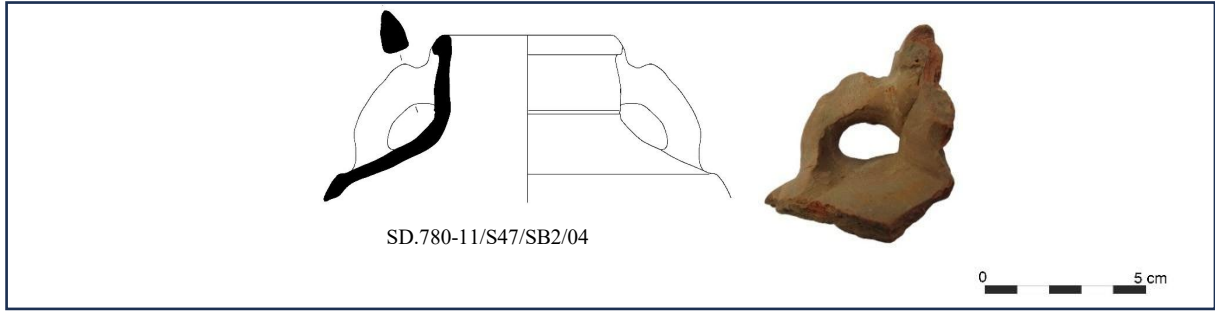

Fig. 5: MS 4. yüzyıla tarihlendirilen Agora M239 varyasyonuna ait örnek (K. No: 11)

Fig. 6: MS 4. yüzyılda Antiochia ad Cragum'da üretiminin devam ettiği bilinen ve AaC-Amp.1b formu olarak tanımlanan varyasyon (K. No: 12).

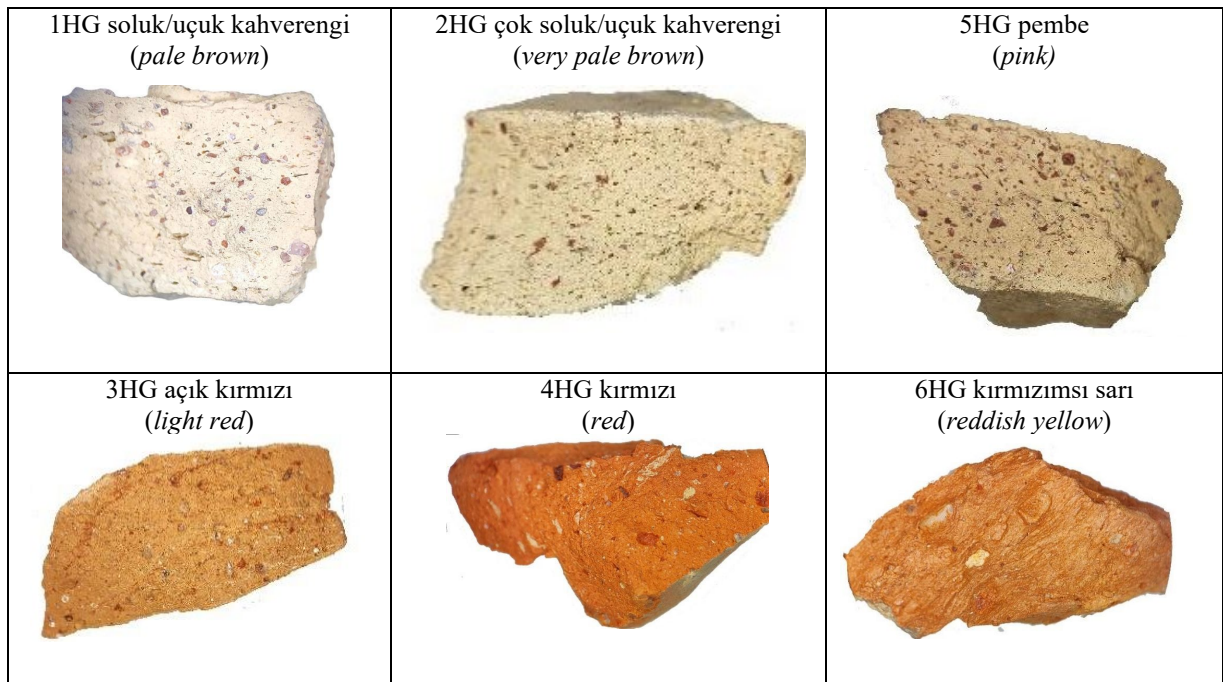
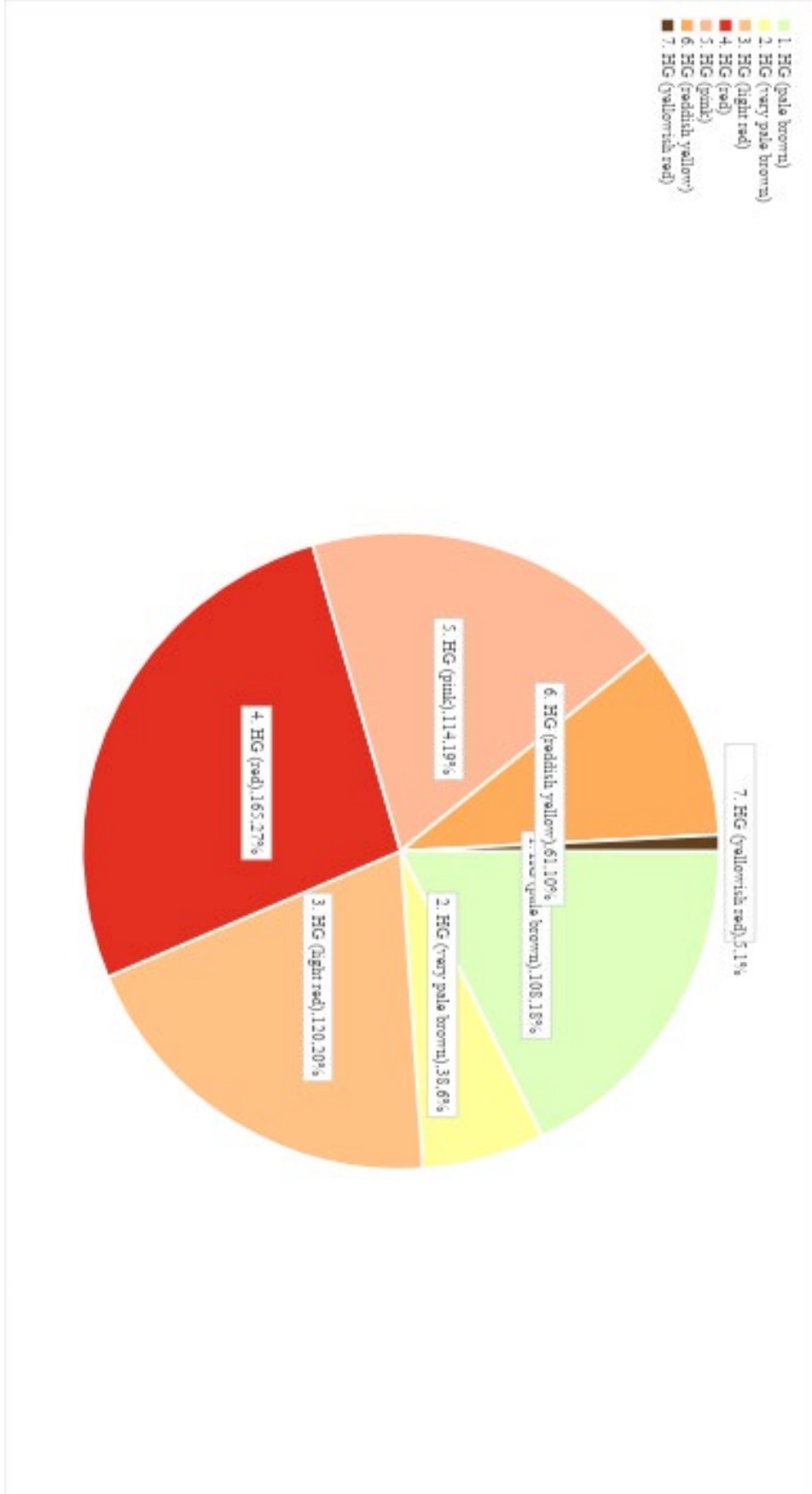

Fig. 7: Side Liman Gümrük Yapısı Kilikia Tip 1 Amphora hamur grubu makroskobik fotoğraf örnekleri çekimleri.

Fig. 8: Hamur gruplarının yüzdelik ve sayısal değerler